

UPPSALABILDER OCH UPPSALA-BORGARE

Från fotografiutställningen på Carolina Rediviva 1945

I Carolina Redivivas visningssal öppnades 28 april 1945 en utställning benämnd »Uppsala i bild», där fotografier ur bibliotekets samlingar från tiden 1860—1910 visades. Den egentliga utställningen omfattade mer än 1,500 bilder såväl topografiska som porträtt och gruppfotografier samt interiörer från Uppsalahem, affärer, verkstäder m. m. Underlaget för utställningen utgjordes dels av fotografier valda ur Universitetsbibliotekets förut befintliga samlingar, dels, och kanske till övervägande del, av nykopierade bilder från Carolinas stora och hastigt tillväxande plåtlager. Denna nykopiering hade möjliggjorts genom en donation av Uppsala Kafébolag. Av dessa nytillkomna bilder stammade lejonparten från den i Uppsala åren 1859—1914 verkande, tyskfödde fotografen H. Ostis ateljé. Hans efterlämnade plåtsamling, uppgående till omkring 16,000 nummer, förvärvades nämligen år 1929 av Upplands fornminnesförening och deponerades på Universitetsbiblioteket. Genom en donation jämnt tio år senare av fotografen Joel Andersson mottog biblioteket ännu en samling, som till sin numerär förmodligen överträffar den Ostiska och som i sig innefattar fotografierna A. Dahlgrens och A. Larssons negativlager. I förbigående kan nämnas att Carolinas plåtsamling på allra sista tiden ytterligare utökats genom förvärv av fotografen Per Kjelléns — av hovfotografen Sundgren — övertagna plåtlager. Urvalet av detta överväldigande rika material skedde i avsikt att illustrera speciellt det borgerliga Uppsala och spara det akademiska till

Bild 1. Uppsala brandkår på 1890-talet.

Bild 2. Brandsyn år 1900 i Odinslund. Männen i mitten äro brandchefen Eriksson, sotarmästar Lodén, arkitekt Ekholm och sotarmästar Grönqvist.

Bild 3. Modisterna hos Steinbachs Mode-Magazin, Kungsgatan 49. Foto 1897.

en eventuell senare utställning, men studentkåren och dess liv och leverne medtogs dock till viss grad.

Vid en första rundvandring i salen kunde man ej undgå reflexionen: Vilken idyll! Vilket stoff för en diktare, denna lilla stad från det förgångna. Men hur har den ej förändrats, den eviga ungdomens stad! Den har föryngrats, fasader, gator, kläder och ansikten ha slätats ut, plattats till, undergått en modern skönhetsvård och »hygienisering», som gått förhärjande fram över de flesta av de omväxlande, överraskande och ofta rörande smådrag, som måste ha satt fantasi och känslor i rörelse.

Om man började till vänster om ingången fick man först göra bekantkap med en del äldre stadsvyer samt bilder av försvunna eller omärande hus och gårdsinteriörer. En monter fylldes helt av den bekanta Ostiska kollektionen av stadsbilder i visitkortsformat, vilka på sin tid såldes i stadens boklådor såsom i viss mån föregångare till senare tiders vykort;

Bild 4. Hotellvaktmästarna i Uppsala år 1892.

av dessa äro förmodligen rätt många unika. Efter en del bilder från stadens skolor och sjukhus samt några illustrationer från trakterna kring Fyrisån med Svartbäcksgubbar och översvämningar kom man så till en avdelning belysande det militära Uppsala, där f. ö. utställningens allra äldsta fotografi exponerades. Det var en bild för tillfället lånad av professor O. Östergren, daterad 1857, och föreställande årets exercerande studentkompani vilande ut efter sina krigiska övningar på Linnéanums trappa med en välfylld pilsnerkorg placerad inom bekvämt räckhåll. Här fanns också en intressant serie porträtt av rekryter i 1864 års studentkompani, bland vilka många senare mycket namnkunniga personer återfanns. Även dessa fotografier var långods och ägaren var professor G. Ekholm. Hela denna militära avdelning utlånades senare till I. 8, där den förevisades i samband med »Regementets dag».

Bild 5. Sturevalvet på 1890-talet.

Efter ett litet avsnitt från studentnationerna med äldre ex- och interiörer kom man över till en rikhaltig samling personbilder, först grupper av familjer, yrkesutövare och sammanslutningar av mångahanda slag samt därefter enskilda personer, bland vilka man återsåg mängder av välkända Uppsalaansikten från förra halvseket.

I ett hörn av salen fanns en avdelning gamla, delvis för hand kolorerade vykort, mestadels hämtade ur de tretton värdefulla album med till största delen Uppsalabilder, som av fältskär Hermanssons sterbhus år 1933 skänktes till Carolina. Som de svenska vykortet delvis tryckts i Tyskland ha

Bild 6. Uppsalaoriginalet Cyklopen.

de tyvärr ej regelbundet ingått i de stora bibliotekens ordinarie s. k. arkivleveranser och ha därför ej systematiskt bevarats åt eftervärlden som andra tryckalster. Likaså ha de fotografiska vykort, som ymnigt producerats vid vissa festliga tillfällen i staden och som tid efter annan fylla tidningskontorens skyltfönster, helt undgått Universitetsbiblioteket; det är därför så mycket mer tacknämligt, att en enskild samlare tagit just detta område till sin speciella hobby och på detta sätt kompletterat Carolinas f. ö. välförsedda samlingar av topografiskt bildmaterial. Detta avsnitt på utställningen vore följaktligen värt ett särskilt kapitel.

En stor väggmonter fylldes helt av bilder från stadens restauranter och utvårdshus, ex- och interiörer samt porträtt av personal och innehavare, bland vilka märktes sådana av dynastierna Mellgren och Svanfeldt. Där fanns också den utmärkta kollektion från det gamla Phoenix, som på sin tid togs av framlidne bibliotekarien N. Moosberg.

I nästa monter exponerades den utomordentligt intressanta och vackra bildserie, som togs av Uppsala teater strax före rivningen av hovfotograf G. Sundgren samt de likaledes av honom tagna fotografierna från Uppsalas första Thaliatempel, den gamla mälteriladan på Islandet, som även den nu försvunnit. Alla dessa bildserier — av Phoenix, teatern och »ladan» — voro ju tagna rätt sent, men som motiven dock voro från det Uppsala som gått och som spelat en stor roll i stadens liv under den epok, utställningen avsåg att belysa, ansågos de trots allt lämpliga att medtaga.

Insprängda mellan ovannämnda större avdelningar fanns smärre avsnitt av skiftande innehåll. Så visades t. ex. i en liten monter en fullständig samling porträtt av medlemmarna i »Namnlösa sällskapet» (1860—67), på ett annat ställe fanns porträtt av några kända Uppsalaoriginal såsom »Figge Bom», »Huggsexan» och »Cyklopen» samt på ett tredje en liten samling bilder från det sportande Uppsala, där man kunde konstatera att vår spänstige länschef som pojke tillhörde det vittberyktade Almkvistiska bandylaget, att Bruno Liljefors ej lyste blott som världsberömd målare utan även i ungdomen tillsammans med en broder slog åtminstone en stad med häpnad som gymnast och »atlet», klädd i käck och målerisk sjömansdräkt. Man hade slutligen där tillfälle beundra det högadliga pionjärslag på Uppsalatennisens område, som med den mest pittoreska sportsliga utstyrsel smashade och lobbade, kanske mest det senare, i Rikssalen på slottet, där det var högt i taket även då.

I en del mitt i salen stående montrar hade anordnats kollektioner från kända Uppsalahem, som det Nyblomska med dess talrika illustra medlemmar, landshövding Adolf Hamil-

tons, bagare Åbergs samt framför allt det Ostiska, både från Kungsgatan och från landsstället vid Lurbo kvarn.

Utom denna egentliga utställning hade doktor Fredrik Clason utanför i hallen ordnat en exposition av 800 fotografier av okända personer med en vädjan till den intresserade allmänheten att om möjligt bidra till deras identifiering. Han lyckades på detta sätt få namn på omkring 50 stycken.

Fotografiutställningen »Uppsala i bild» pågick till mid-sommar och besöktes därunder mycket livligt.

Ett av motiven för utställningen hade varit att stimulera intresset för gamla fotografier, så att dessa ej tanklöst bortkastas vid vindsröjningar, storstädningar och liknande makabra tillställningar utan tillvaratagas, förses med påskrift och räddas undan förgängelse. Att intresset väckts bevisas av att Universitetsbiblioteket i samband med utställningen från skilda håll fick mottaga 1,263 fotografier, varav många av stort värde som illustrationsmaterial.

Gurli Taube.